

О. М. Назарчук

orcid.org/0000-0002-2616-6020

кандидат історичних наук,

доцент кафедри політології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СИСТЕМІ ВИКЛИКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВ ДЛЯ УКРАЇНИ

Вступ. Взаємодія політичних еліт і громадянського суспільства є ключовим елементом розвитку демократичної системи в Україні, особливо в умовах сучасних викликів, таких як політична нестабільність, війна та соціальні трансформації. Політична відповідальність еліт за прийняті рішення і забезпечення ефективного управління є необхідними умовами для демократичного розвитку країни й довіри громадян. Однак в Україні часто спостерігаються проблеми щодо забезпечення цієї відповідальності, і це негативно впливає на рівень залученості громадян до політичних процесів.

Громадська активність у країні в останні роки посилилась, особливо на тлі військової агресії та соціально-економічних криз. Громадянське суспільство стало вагомим гравцем у політичному житті, активно впливаючи на прийняття рішень і контроль над владою. Водночас рівень інституційної співпраці між політичними елітами та громадськими організаціями залишається недостатнім для створення ефективною демократичної системи.

Отже, постає проблема: як забезпечити належну політичну відповідальність та інституційну співпрацю між елітами й громадянським суспільством, щоб це сприяло стійкому демократичному розвитку України? Відсутність діалогу та співпраці може призвести до подальшої політичної фрагментації, що ускладнить розв'язання національних проблем і зменшить рівень довіри до інституцій влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Взаємодія політичних еліт і громадянського суспільства є предметом активного вивчення в наукових колах, особливо в контексті країн із перехідними демократіями, таких як Україна. В багатьох дослідженнях підкреслюється, що політичні еліти відіграють ключову роль у формуванні демократичних інститутів, проте саме громадянське суспільство сприяє підвищенню прозорості й відповідальності влади.

У працях Baxter, Lee, Odai, Scaramuzzino (2024) значна увага приділяється тому, як політичні еліти визначають курс національного розвитку та впливають на трансформаційні процеси. Зокрема, автори звертають увагу на етапи демократизації, коли еліти або сприяють змінам, або чинять їм опір. Отже, без відповідальної еліти розвиток демократії значно уповільнюється.

Інший важливий аспект — громадянська активність, яка, за дослідженням Mazerus, Dimitrova (2021), є важливим елементом у розбудові демократичного суспільства. Автори наголошують на тому, що громадянське суспільство виступає як контрбаланс владі, забезпечуючи громадянам можливість контролювати діяльність політичних еліт. Вони стверджують, що сучасні демократичні процеси неможливі без активної участі громадськості у формуванні політичного порядку денного.

Такі науковці, як Мельник (2020) і Скиба, Шелудько (2019), зосереджуються на аналізі проблем, що постають перед українським суспільством в умовах політичної трансформації. Таким чином, аналіз наукової літератури свідчить про важливість політичної відповідальності еліт та активної участі громадянського суспільства в демократичних процесах.

Мета статті (постановка завдань). Метою дослідження є аналіз взаємодії політичних еліт і громадянського суспільства в Україні, а також оцінка їх впливу на демократичний розвиток країни в умовах сучасних викликів.

Завдання дослідження:

- проаналізувати ключові теоретичні підходи до взаємодії політичних еліт і громадянського суспільства;
- визначити основні чинники взаємодії еліт і громадянського суспільства в контексті демократичного розвитку;
- розробити рекомендації щодо зміцнення політичної відповідальності та інституційної співпраці для ефективного демократичного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Політичні еліти відіграють ключову роль у формуванні державної політики, управлінні суспільством та визначенні стратегічних напрямів розвитку країни. В Україні структура політичної еліти є досить складною та багаторівневою, охоплюючи представників державних інституцій, великих бізнес-угруповань, впливових політичних партій та громадських організацій (табл. 1).

Таблиця 1

Структура політичної еліти в Україні

Назва	Характеристика
Парламентська еліта	Депутати Верховної Ради наділені правом законодавчої ініціативи, представляють інтереси різних соціальних і політичних груп. Вони впливають на формування та прийняття законів, які визначають розвиток економіки, соціальної сфери й міжнародної політики
Урядова еліта	Представники виконавчої влади, зокрема Кабінету Міністрів, які відповідають за впровадження законів та ухвалених рішень у життя. Вони забезпечують реалізацію державних програм, контролюють економічні й адміністративні процеси в країні
Бізнес-еліта	Представники великого бізнесу, які впливають на політичні процеси шляхом фінансування політичних партій, лобіювання власних інтересів та участі у формуванні економічної політики
Регіональна еліта	Місцеві політики та бізнесмени, які впливають на розвиток регіонів. Вони взаємодіють із центральною владою і представляють інтереси місцевих громад
Суспільна еліта	Лідери громадських організацій, активісти, представники наукових та експертних кіл, які формують громадську думку і впливають на політичні рішення завдяки участі в публічних дискусіях та контролю за діяльністю влади

Джерело: складено автором на основі (Крестиняк, 2020, С. 79–80; Щербина, 2019, С. 211–213)

Політична відповідальність є основою демократичного управління, оскільки саме на ній будуються легітимність влади та її здатність ефективно представляти інтереси громадян. У демократичних державах політичні лідери не просто ухвалюють рішення, а ще й відповідають за їх наслідки перед суспільством. Така відповідальність має декілька вимірів (правовий, етичний та суспільний) і є ключовим елементом у системі стримувань і противаг, що забезпечує прозорість і підзвітність політичної еліти (Мельник, 2020, С. 10–11).

Важливо розуміти, що є політична відповідальність не тільки за успіхи чи невдачі певної політики, а й за моральність ухвалених рішень. Ефективне демократичне управління залежить від здатності політичних еліт відкрито реагувати на критику, відповідати за свої дії та здійснювати політику в інтересах суспільства. У цьому контексті політична відповідальність є своєрідним механізмом зворотного зв'язку між громадянським суспільством і владою.

Громадянське суспільство відіграє вирішальну роль у підтримці й розвитку демократичних процесів (Скиба, Шелудько, 2019). Це складна система інститутів, що об'єднують громадян та їхні організації для захисту спільних інтересів, сприяють контролю за владою й забезпечують відкритий діалог між суспільством та політичною елітою. В демократичних системах громадянське суспільство є важливим механізмом взаємодії між представниками держави і громадянами, забезпечуючи участь людей у формуванні та реалізації державної політики.

Громадянське суспільство є джерелом політичної легітимності, оскільки сприяє підзвітності уряду та політичних інституцій. У демократичних державах громадські організації, профспілки, асоціації та інші форми самоорганізації громадян відіграють роль посередника між

державою і суспільством, допомагаючи виявляти проблеми на місцевому рівні й ставити їх на політичний порядок денний. Ці структури також забезпечують контроль за діяльністю влади через проведення громадських слухань, протестних акцій, петицій чи моніторинг виконання політичних рішень (Orel, Kulinich, Smahliuk, Popov, Rychka, 2024).

До того ж громадянське суспільство є ключовим чинником розвитку громадської активності й відповідальності. Активні громадяни не лише беруть участь у виборах, а й контролюють виконання обіцянок політичних лідерів, обговорюють рішення, які приймаються владою, та сприяють вирішенню соціальних, економічних і політичних проблем. Завдяки громадській активності формується культура політичної участі, що є важливим компонентом демократичного розвитку (табл. 2).

Таблиця 2

Форми громадської активності

Назва	Характеристика
Волонтерський рух	Однією з найяскравіших форм громадської активності в Україні є волонтерський рух, який набув особливого розмаху під час Революції Гідності та війни на сході України. За різними оцінками, близько 26% українців брали участь у волонтерській діяльності у 2022 році. Волонтери займаються підтримкою Збройних Сил України, допомогою внутрішньо переміщеним особам, збиранням коштів для медичних і гуманітарних потреб (Резнік, 2023)
Участь у громадських організаціях	Громадські об'єднання, зокрема правозахисні та екологічні організації, відіграють значну роль щодо формування громадської думки та впливу на прийняття політичних рішень. В Україні налічується понад 27 000 активних громадських організацій, які працюють у різних сферах: від захисту прав людини до місцевого розвитку (Ситнік, 2023)
Участь у протестних рухах	Протести є однією з форм прямої громадської активності, яку українці використовують для висловлення своєї незгоди з урядовою політикою чи для захисту своїх прав. Важливими історичними подіями стали Революція на граніті (1990), Помаранчева революція (2004) та Революція Гідності (2013–2014), що показали здатність українського суспільства впливати на політичну систему через масові мирні протести
Електронні петиції	Введення у 2015 році механізму електронних петицій стало важливим інструментом для громадян, які прагнуть звернутися до уряду чи місцевих органів влади з конкретними вимогами. Цей інструмент дозволяє кожному українцеві брати участь у формуванні порядку денного та ініціювати суспільні зміни. Станом на 2023 рік було подано понад 6000 петицій на офіційні платформи, значну частину з яких було розглянуто (Поліковська, 2024)
Громадянська журналістика та соціальні мережі	Завдяки розвитку інтернет-технологій соціальні мережі стали важливою платформою для висловлення думок, проведення інформаційних кампаній і мобілізації суспільства. Громадянська журналістика, зокрема за посередництва соціальних мереж та блогів, дозволяє людям висвітлювати актуальні питання і брати активну участь у політичних дискусіях

Джерело: складено автором на основі (Резнік, 2023; Резнік, 2019; Ситнік, 2023; Поліковська, 2024; Лисянський, Ястребова, 2022)

Громадянське суспільство в останні десятиліття стало одним із головних чинників демократичних перетворень в Україні. Особливо важливою була його роль під час Революції Гідності, коли активісти й організації відіграли ключову роль у забезпеченні політичних змін. Після цього громадянське суспільство продовжило активно впливати на політичні процеси, зокрема через волонтерські рухи, моніторинг корупційних схем, підтримку реформ і посилення інституційної співпраці між представниками держави та громадськістю (Яблонський, Андріюченко, Бекешкіна, 2018, С. 36–38). Згідно з дослідженням Фонду «Демократичні ініціативи», після Революції Гідності рівень активної участі громадян у волонтерських рухах, протестних акціях і громадських організаціях значно збільшився (Резнік, 2023).

У 2014–2015 роках громадська активність досягла свого піку: близько 60% громадян висловлювали готовність брати участь у політичних процесах, волонтерстві чи протестах. Проте в період відносної політичної стабільності 2016–2018 років цей показник дещо знизився. Повномасштабна війна, яка триває з 2022 року, викликала підвищення рівня активності: понад 50% українців задіяні в різних формах громадської діяльності – від волонтерства до збирання коштів на підтримку ЗСУ.

Взаємодія між волонтерами та політичними елітами часто будується на основі співпраці, хоча бувають і конфлікти. Деякі волонтерські організації взяли на себе функції, з якими не справляється держава, зокрема щодо матеріально-технічного забезпечення армії. Одним з яскравих прикладів цієї взаємодії є співпраця між представниками держави та волонтерськими організаціями в межах фонду «Повернись живим», який став одним з основних каналів підтримки ЗСУ (Мележик, 2022). Водночас таке посилення громадських ініціатив часто ставило під сумнів ефективність уряду та викликало критику на адресу еліт через недостатню швидкість чи прозорість їхніх дій.

Політичні еліти в Україні в умовах війни стикаються з проблемами щодо збереження стабільності й легітимності влади. Постійна загроза з боку росії вимагає від українських лідерів швидкої реакції на військові виклики, що, своєю чергою, впливає на формування політичних рішень у внутрішній політиці. В умовах війни політичні еліти змушені змінювати свої управлінські стратегії, щоб підтримати довіру громадян до державних інститутів. За даними досліджень, після початку повномасштабного вторгнення рівень довіри до президента Володимира Зеленського у 2022 році збільшився з 37% до понад 85% (Грушецький, 2024). Це свідчить про високу підтримку влади населенням під час війни, однак така довіра є водночас значним тиском на неї.

Інституційна співпраця між державними органами та громадянським суспільством стає критично важливою для успішної реконструкції країни в умовах війни. Така співпраця має базуватися на принципах прозорості, підзвітності та ефективної комунікації. Майбутнє України залежить від того, наскільки еліти зможуть залучити громадянське суспільство до процесів прийняття рішень і формування нових механізмів управління, які відповідатимуть реаліям повоєнного розвитку.

Інституційна співпраця між державою й громадянським суспільством є однією з ключових передумов для забезпечення стійкості демократичних процесів та ефективного управління. В умовах сучасних викликів і політичних трансформацій в Україні важливо не лише оцінити наявні моделі такої співпраці, а й виявити перспективи її розвитку для покращення якості управління та залучення громадян до політичного життя.

Одним із найбільш перспективних напрямів з погляду розвитку інституційної співпраці є покращення правової бази, яка регулює відносини між державними структурами та громадськими організаціями. Нині в Україні ухвалено низку законодавчих ініціатив, спрямованих на розширення можливостей для громадянського суспільства впливати на ухвалення державних рішень, але багато з них ще потребують удосконалення. Систематизація таких ініціатив, підвищення прозорості процесів прийняття рішень і створення нових механізмів залучення громадських організацій до формування державної політики є важливим кроком на шляху до ефективної співпраці.

Ще одним перспективним напрямом є створення умов для інклюзивного прийняття рішень. Це передбачає не лише формальну участь громадських організацій у політичних процесах, а й реальне залучення різних верств населення до обговорення ключових питань державного управління. Важливо, щоб співпраця не обмежувалася представниками найбільших організацій чи окремих експертних груп, а охоплювала широку громадськість. Для цього необхідно створювати платформи для діалогу, що дозволять громадянам брати активну участь у формуванні державної політики.

Сприяння розвитку партнерства між державними структурами та громадськими організаціями є ще одним перспективним напрямом для подальшого розвитку інституційної співпраці. Партнерські відносини передбачають спільну розробку проектів, спрямованих на вирішення актуальних соціальних і політичних проблем. Наприклад, у сферах охорони здоров'я,

освіти, захисту прав людини чи екологічної політики громадські організації як партнери держави можуть надавати експертну допомогу, підтримувати контроль за виконанням програм і залучати спеціалістів з міжнародним досвідом. Така форма співпраці дозволяє державі ефективніше реалізовувати соціальні ініціативи, а громадянському суспільству — впливати на політику, спрямовану на підвищення якості життя.

Міжнародний досвід може стати важливим чинником для розвитку інституційної співпраці. Україна має можливість залучати успішні моделі від інших країн, де взаємодія між органами влади і громадянським суспільством є більш розвинутою та ефективною. Сприяння інтеграції українських громадських організацій у міжнародні платформи, де вони можуть обмінюватися досвідом з іноземними партнерами, дозволить вивести співпрацю на новий рівень. Це також сприятиме підвищенню рівня інституційної зрілості й забезпечить підтримку демократичних процесів у країні.

Висновки. У процесі дослідження було проаналізовано основні теоретичні підходи до взаємодії політичних еліт і громадянського суспільства. Ці підходи показали, що ефективна взаємодія між державними інституціями та громадянським суспільством є критичним чинником для демократичного розвитку. Роль політичних еліт полягає не лише у прийнятті стратегічних рішень, а й у забезпеченні прозорості та відповідальності перед суспільством. Своєю чергою, громадянське суспільство виконує функцію контролю та зворотного зв'язку, сприяючи реалізації принципів справедливості й демократії.

Одним із ключових чинників взаємодії еліт і громадянського суспільства в умовах демократичного розвитку є питання політичної відповідальності й залучення громадян до процесів прийняття рішень. Політичні еліти часто сприймаються як відокремлені від суспільства, що підриває довіру громадян і створює умови для виникнення соціальних конфліктів. Окрім того, недосконала правова база й інституційні механізми стримують розвиток ефективної співпраці між державними структурами та громадськими організаціями.

Рекомендації щодо зміцнення політичної відповідальності й інституційної співпраці містять низку важливих кроків. По-перше, необхідно вдосконалювати правову базу, яка регулює співпрацю між представниками держави та громадськими організаціями, що дозволить підвищити рівень відповідальності еліт і залучити ширші верстви суспільства до демократичних процесів. По-друге, потрібно розвивати механізми інклюзивності, які дозволять громадянам брати активну участь у формуванні політичних рішень. По-третє, важливим є впровадження цифрових інструментів, які сприятимуть більш відкритому діалогу та зворотному зв'язку між владою і громадянським суспільством.

Література

Грушецький А. 5-річчя президентства Володимира Зеленського: як змінювалася довіра Президенту в 2019–2024 роках та оцінка діяльності його партії: пресреліз. *Київський міжнародний інститут соціології*. 2024. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1413&page=1> (дата звернення: 25.09.2024).

Кристияк М. Особливості формування еліти в Україні та засади щодо вдосконалення процесу її створення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки», 2020. Вип. 7. С. 78–81. URL: <http://doi.org/10.23939/law2020.27.078> (дата звернення: 25.09.2024).

Лисянський П.Л., Ястребова В.А. Вплив РФ на політичні процеси країн пострадянського простору через просування ідеології «руського мира» та політичних агентів впливу (Грузія, Україна, Молдова). *Регіональні студії*. 2022. № 31. С. 106–112. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.31.20> (дата звернення: 25.09.2024).

Мележик Т. Українські волонтери та фонди, які найбільше допомагають країні під час війни. *ТСН. Новини*, 25.10.2022. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/top-volonteriv-ta-fondiv-yaki-zaluchili-naybilshe-groshey-dlya-shvidshoyi-peremogi-ukrayini-2181787.html> (дата звернення: 25.09.2024).

Мельник Ю.П. Визначення поняття «політична відповідальність»: наукові погляди та підходи до його тлумачення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 2. С. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2020.2.2> (дата звернення: 25.09.2024).

Поліковська Ю. 2023 рік став рекордним за кількістю петицій до президента, які набрали необхідні голоси, – Рух «Чесно». *Детектор медіа*, 24.01.2024. URL: <https://ms.detector.media/internet/post/34048/2024-01-24-2023-rik-stav-rekordnym-za-kilkisty-petytsiy-do-prezydenta-yaki-nabraly-neobkhidni-golosy-ruk-chesno/> (дата звернення: 25.09.2024).

Резнік О. Залученість українців до волонтерської діяльності під час повномасштабної війни. *Фонд «Демократичні ініціативи»*, 2023. URL: <https://dif.org.ua/article/oleksandr-reznik-zaluchenist-ukraintsiv-do-volonterskoi-diyalnosti-pid-chas-povnomasshtabnoi-viyni> (дата звернення: 25.09.2024).

Ситнік О. Вигорання, брак коштів і спеціалістів: як громадський сектор працює під час війни. *Українська правда*, 9.03.2023. URL: <https://life.prawda.com.ua/society/robova-gromadskogo-sektoru-pid-chas-viyni-doslidzhennya-300372/> (дата звернення: 25.09.2024).

Скиба М.В., Шелудько В.Я. Теоретичні аспекти дослідження розвитку громадянського суспільства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1389> (дата звернення: 25.09.2024).

Соціологічні виміри громадянського суспільства в Україні / за наук. ред. О. Резніка. Київ: Інститут соціології НАН України, 2019. 288 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/book/reznik.o.s/sociological-dimensions-of-civil-society-in-ukraine.pdf> (дата звернення: 25.09.2024).

Щербина С.С. Структура політичної еліти в сучасному українському суспільстві. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, 2019. Вип. 83. С. 210–215. URL: <http://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/83/27.pdf> (дата звернення: 25.09.2024).

Яблонський В.М., Андріюченко Т.В., Бекешкіна І.Е. Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку: аналіт. доповідь; за заг. ред. О.А. Корнієвського, Ю.А. Тищенко, В. М. Яблонського. К.: НІСД, 2018. 128 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_spruyaniannia/analit_zvit_2018.pdf (дата звернення: 25.09.2024).

Baxter M., Lee J., Odai M., Scaramuzzino R. The Paradox of Elites in Civil Society: A Comparative Study on Civil Society Leaders' Satisfaction with Democracy in the UK and Sweden. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 2024. Vol. 4. DOI:10.1007/s11266-024-00669-0 (date of access: 25.09.2024).

Mazepus H., Dimitrova A. Civil society and external actors: how linkages with the EU and Russia interact with socio-political orders in Belarus and Ukraine. *East European Politics*. 2021. Vol. 37. Pp. 43–64. DOI: <https://doi.org/10.1080/21599165.2021.1873780> (date of access: 25.09.2024).

Orel Yu., Kulinich O., Smahliuk A., Popov A., Rychka, R. Fostering resilient growth in local communities via governance strategies: key challenges and effective tools. *Archives des Sciences*. 2024. Vol. 74 (3), pp. 184–189. DOI: <https://doi.org/10.62227/as/74329> (date of access: 25.09.2024).

References

Hrushchetskyi, A. (2024). 5-richchia prezidentstva Volodymyra Zelenskoho: yak zminiualasia dovira Prezydentu v 2019-2024 rokakh ta otsinka diialnosti ioho partii: presreliz [5 years of Volodymyr Zelensky's presidency: How trust in the President changed in 2019-2024 and assessment of his party's activities: Press release]. *Kyivskiy mizhnarodnyi instytut sotsiologii*. <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1413&page=1> [in Ukrainian]

Krystyniak, M. (2020). Osoblyvosti formuvannya elity v Ukraini ta zasady shchodo vdoskonalennia protsesu yii stvorennia [Peculiarities of elite formation in Ukraine and principles for improving the process of its creation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika."* Seriya: "Iurydychni nauky," (7), 78–81. <https://doi.org/10.23939/law2020.27.078> [in Ukrainian]

Lysiaskyi, P. L., & Yastrebova, V. A. (2022). Vplyv RF na politychni protsesy krain postsovietskoho prostoru cherez prosuvannya ideologii "russkoho myra" ta politychnykh ahentiv vplyvu (Hruzii, Ukraina, Moldova) [Influence of the Russian Federation on political processes in post-Soviet countries through the promotion of the ideology of "Russian world" and political agents of influence (Georgia, Ukraine, Moldova)]. *Rehionalni studii*, (31), 106–112. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.31.20> [in Ukrainian]

Melezhyk, T. (2022, October 25). Ukrainski volonteriv ta fondy, yaki naibilshe dopomahaiut kraini pid chas viiny [Ukrainian volunteers and funds that help the country most during the war]. *TSN. Novyny*. <https://tsn.ua/ukrayina/top-volonteriv-ta-fondiv-yaki-zaluchili-naybilshe-groshey-dlya-shvidshoyi-peremogi-ukrayini-2181787.html> (date of access: 25.09.2024). [in Ukrainian]

Melnyk, Yu. P. (2020). Vyznachennia poniattia "politychna vidpovidalnist": naukovi pohliady ta pidkhody do ioho tlumachennia [Defining the concept of "political responsibility": Scientific views and approaches to its interpretation]. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys*, (2), 9–13. <https://doi.org/10.32850/sulj.2020.2.2> (date of access: 25.09.2024). [in Ukrainian]

Polikovska, Yu. (2024, January 24). 2023 rik stav rekordnym za kilkistiu petytsii do prezydenta, yaki nabraly neobkhidni holosy, - Rukh "Chesno" [2023 was a record year for the number of petitions to the president that gathered the necessary votes - Movement "Chesno"]. *Detector media*. <https://ms.detector.media/internet/post/34048/2024-01-24-2023-rik-stav-rekordnym-za-kilkistyu-petytsiy-do-prezydenta-yaki-nabraly-neobkhidni-holosy-rukh-chesno/> (date of access: 25.09.2024). [in Ukrainian]

Reznik, O. (2023). Zaluchenist ukrainsiv do volonterskoi diialnosti pid chas povnomasshtabnoi viiny [The involvement of Ukrainians in volunteer activities during the full-scale war]. *Fond "Demokratychni*

- initsiatyvy." <https://dif.org.ua/article/oleksandr-reznik-zaluchenist-ukraintsiv-do-volonterskoi-diyalnosti-pid-chas-povnomasshtabnoi-viyni> [in Ukrainian]
- Sytnik, O. (2023, March 9). Vyohrannia, brak koshtiv i spetsialistiv: yak hromadskyi sektor pratsiuie pid chas viiny [Burnout, lack of funds and specialists: How the public sector works during the war]. *Ukrainska pravda*. <https://life.ppravda.com.ua/society/robota-gromadskogo-sektoru-pid-chas-viyni-doslidzhennya-300372/> [in Ukrainian]
- Skyba, M. V., & Sheludko, V. Ya. (2019). Teoretychni aspekty doslidzhennia rozvytku hromadianskoho suspilstva [Theoretical aspects of the study of civil society development]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, (2). <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1389> [in Ukrainian]
- Reznik, O. (Ed.). (2019). *Sotsiologichni vymiry hromadianskoho suspilstva v Ukraini* [Sociological dimensions of civil society in Ukraine]. Kyiv: Instytut sotsiologii NAN Ukrainy. <https://i-soc.com.ua/assets/files/book/reznik.o.s/sociological-dimensions-of-civil-society-in-ukraine.pdf> [in Ukrainian]
- Shcherbyna, S. S. (2019). Struktura politychnoi elity v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [The structure of the political elite in modern Ukrainian society]. *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky*, (83), 210-215. <http://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/83/27.pdf> [in Ukrainian]
- Yablonskyi, V. M., Andriuchenko, T. V., & Bekeshkina, I. E. (2018). Hromadianske suspilstvo Ukrainy: suchasni praktyky ta vyklyky rozvytku: Analitychnyi dopovid [Civil society of Ukraine: Modern practices and challenges of development: Analytical report]. In O. A. Korniiievskyi, Yu. A. Tyshchenko, & V. M. Yablonskyi (Eds.), Kyiv: NISD. https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_spryiannia/analit_zvit_2018.pdf [in Ukrainian]
- Baxter, M., Lee, J., Odai, M., & Scaramuzzino, R. (2024). The paradox of elites in civil society: A comparative study on civil society leaders' satisfaction with democracy in the UK and Sweden. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 4. <https://doi.org/10.1007/s11266-024-00669-0> (date of access: 25.09.2024).
- Mazepus, H., & Dimitrova, A. (2021). Civil society and external actors: How linkages with the EU and Russia interact with socio-political orders in Belarus and Ukraine. *East European Politics*, 37, 43-64. <https://doi.org/10.1080/21599165.2021.1873780> (date of access: 25.09.2024).
- Orel, Yu., Kulinich, O., Smahliuk, A., Popov, A., & Rychka, R. (2024). Fostering resilient growth in local communities via governance strategies: Key challenges and effective tools. *Archives des Sciences*, 74(3), 184-189. <https://doi.org/10.62227/as/74329> (date of access: 25.09.2024).

Анотація

Назарчук О. М. Взаємодія політичних еліт і громадянського суспільства в системі викликів та перспектив для України. – Стаття.

У сучасних умовах політичної та соціальної трансформації України, особливо в контексті війни та політичної нестабільності, питання взаємодії політичних еліт і громадянського суспільства набуває особливої важливості. Від цієї взаємодії залежить не лише розвиток демократичних процесів, а й формування стабільного політичного середовища, що сприятиме прозорому управлінню та підвищенню рівня політичної відповідальності. Політичні еліти як рушійна сила процесу прийняття рішень мають забезпечувати ефективне управління, що відповідатиме запитам суспільства. Водночас громадянське суспільство є важливим партнером у процесах демократизації та розвитку інституцій.

Мета статті – аналіз ролі політичних еліт і громадянського суспільства у формуванні демократичного управління в Україні. Це передбачає насамперед визначення ключових проблем взаємодії цих інституцій і розробку рекомендацій щодо підвищення політичної відповідальності та інституційної співпраці для ефективного демократичного розвитку.

Для досягнення поставленої мети у статті використано такі методи: порівняльний аналіз, контент-аналіз наукових джерел, соціологічний аналіз громадської активності, а також інтерпретація даних щодо взаємодії політичних еліт і громадських організацій в Україні.

У дослідженні визначено ключові проблеми, які постають перед політичними елітами та громадянським суспільством при їхній взаємодії. Також зазначено, що неефективність інституційної співпраці, обмежена політична відповідальність і недостатня участь громадян у політичних процесах є основними перешкодами для демократичного розвитку. Водночас виявлено, що в умовах війни громадянське суспільство активізувалося, демонструючи нові форми співпраці з державними інституціями.

У статті підтверджено необхідність посилення інституційної співпраці між політичними елітами та громадянським суспільством для забезпечення демократичного розвитку України. Розроблено рекомендації, спрямовані на зміцнення політичної відповідальності, підвищення прозорості управління та сприяння громадянській активності через реформування механізмів взаємодії між державою та громадськими організаціями.

Ключові слова: політична відповідальність, демократичний розвиток, громадська активність, інституційна співпраця, політичні еліти.

Summary

Nazarchuk O. M. Interaction of political elites and civil society in the system of challenges and prospects for Ukraine. – Article.

In the current conditions of Ukraine's political and social transformation, particularly in the context of war and political instability, the issue of interaction between political elites and civil society gains particular significance. This interaction is crucial not only for the development of democratic processes but also for shaping a stable political environment conducive to transparent governance and an increased level of political responsibility. Political elites, as the driving force in decision-making processes, must ensure effective governance that meets the demands of society. At the same time, civil society plays an essential role as a partner in the processes of democratisation and institutional development.

The aim of this article is to analyse the role of political elites and civil society in shaping democratic governance in Ukraine. This involves identifying the key challenges in the interaction between these institutions and developing recommendations for enhancing political responsibility and institutional cooperation for effective democratic development.

To achieve the article's objective, the following methods were used: comparative analysis, content analysis of scientific sources, sociological analysis of public activity, and interpretation of data regarding the interaction between political elites and civil organisations in Ukraine.

The research identifies key challenges faced by political elites and civil society in their interaction. It is noted that the inefficiency of institutional cooperation, limited political responsibility, and insufficient public participation in political processes are the primary obstacles to democratic development. At the same time, the study reveals that during the war, civil society has become more active, demonstrating new forms of cooperation with state institutions.

The article confirms the necessity of strengthening institutional cooperation between political elites and civil society to ensure Ukraine's democratic development. Recommendations have been developed aimed at strengthening political responsibility, increasing governance transparency, and promoting civic engagement through the reform of interaction mechanisms between the state and civil organisations.

Key words: political responsibility, democratic development, civic engagement, institutional cooperation, political elites.